

НАРАТИВНИЙ ПІДХІД В СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Опанасюк О.Ю.,

*студентка кафедри психології,
ВНЗ “Університет економіки та права “КРОК”, м. Київ, Україна,
e-mail: opanasjukelena83@gmail.com*

Абаніна Г.В.,

*к.психол.н., доцент кафедри психології,
ВНЗ “Університету економіки та права “КРОК”, м. Київ, Україна,
e-mail: hannaav@krok.edu.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4064-724X>*

Наративний підхід сьогодні є одним з найбільш бурхливо розвиваючих напрямком гуманітарних наук. Поняття «наратив» стало претендувати на статус міждисциплінарного конструкту, а наративний підхід почав розглядатися як потенційна основа нової наукової парадигми.

Наратив (narrative – «сюжет», «розповідь») являє собою специфічний дискурс, текст, що послідовно розгортається в часі, просторі і взаємодії з іншими персонажами. Найголовніший наратив для кожної людини – це історія її життя. Саме завдяки їй вона не тільки моделює реальний світ, але й впливає на унікальність і неповторність власного буття [1].

На сьогодні, наративна психологія – це галузь, яка постійно розвивається і зазнає змін, проте, не перестає цікавити дослідників та пересічну людину. Вона досліджувалася такими провідними вітчизняними та закордонними науковцями, як Дж. Брунер, К. Герген, О. Калмикова, А. Кербі, Г. Олпорт, Т. Сарбін, Ч. Тейлор, Н. Чепелєва. На думку вищезазначених вчених, сенс людського життя та формування певних патернів їх поведінки є результатом взаємодії людини зі світом, що виражається у формі повідомлення, хоч не завжди має логічне пояснення. Сприймання особою своєї особистості відбувається безпосередньо шляхом формування наративів, які виявляються у формі важливих для неї подій. Вони, як правило, проходять етапи осмислення та оцінювання, чим і визначається їх важливість. Водночас, неповторність наративів підтверджує унікальність особи. Реальність втілюється у формі мовних одиниць, які передаються із покоління в покоління та у такий спосіб фіксуються у пам'яті індивідів [2].

Наративна психологія, що вивчає описову природу людської поведінки, базується на фундаментальних положеннях і ключових фігурах, основні ідеї яких стали витоками наративного підходу в психології: теорія «Я» У. Джеймса, соціальний інтеракціонізм Дж. Г. Мида, теорія ролей Т. Сарбіна, культурна антропологія Г. Бейтсона, Г. Гирца, Б. Майєрхофа, К. Латца, драматургічний підхід в соціології Е. Гоффмана, психосоціальна концепція Е. Еріксона, культурно історична психологія Л. Виготського, діалогізм М. Бахтіна, структурний аналіз оповідання в літературознавстві В. Проппа, К. Бьорка, соціологія П. Бергера, Т. Лукмана [3].

Психоаналітична терапія вводить два поняття наративу: широке – як процесу породження історій, як оповідання взагалі, і вузьке – як конкретної,

чітко окресленої форми повідомлення, що характеризується наявністю конфлікту і його розв'язанням і, відповідно, змінами ситуації або емоційного стану клієнта наприкінці повідомлення у порівнянні з початком історії. Наративи особистого досвіду використовуються в психоаналітичній терапії, щоб змінити життя клієнта шляхом його переказу, іншій інтерпретації та конструювання історії, що більше задовольняє її автора [3].

Одними з найбільш загальних способів введення наративу, за визначенням К. Калмикової і Е. Мергенталер, є: формулювання загальної пропозиції, яку ілюструє наратив, або за допомогою резюме, що є "інтригою" в розмові. Автори пропонують вважати наративом історію в тому випадку, якщо виконуються такі семантичні критерії:

1. Репрезентація в межах розповіді часовій послідовності подій, що включає ментальні або фізичні дії автора, які ведуть до певних змін власного стану безпосередньо оповідача, або інших людей, з безпосередньо пов'язаних з цими подіями. Такі дії можуть виступати в формі «ускладнення або розв'язання» або «зміни в планах».

2. Конкретне посилення на місце і час дії, а також на дійових осіб [4].

Наративна експозиційна терапія базується на теорії подвійного пред'явлення травматичних спогадів. Клієнт за допомогою терапевта конструює хронологічну розповідь про історію свого життя, фокусуючись на травмуючих переживаннях. В результаті фрагменти травматичного досвіду інтегруються в життєву історію клієнта. Метод NET не потребує від клієнта вибору однієї травматичної події зі всієї історії травми, а спрямований на аналіз всього життя людини, зміцнюючи тим самим відчуття особистісної ідентичності. В результаті повторного перегляду травматичного досвіду відбувається переосмислення, яке дає клієнту можливість побачити події в контексті плину його життя, а не переживати повторно ці події в теперішньому часі. Важливим терапевтичним ресурсом цього методу є створення після завершення роботи автобіографії клієнта в письмовому вигляді. Також перевагою методу є те, що процедура NET проста і зрозуміла для використання як психотерапевтами, так і консультантами в умовах надзвичайних ситуацій (війна, катастрофи) [5].

Враховуючи вище вказане, на нашу думку, використання наративних методик можливо при різних варіантах роботи при психотравмах, в тому числі при психологічній допомозі з переселенцями.

Список використаних джерел:

1. Мороз Р. А. Наративний підхід до дослідження ідентичності особистості : Наука і освіта, 2009. № 4. с. 30–33
2. Шевчук І. В. Наративна психологія та основи вступу у наративну практику. Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інститут психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України / наукове редагування С.Д. Максименко, Л. А. Онуфрієва. Випуск 37. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. с.464–473.
3. Мороз Р.А. Наративи в психологічній теорії і практиці. Проблеми сучасної психології. 2010. Випуск 8. с.719-727
4. Калмыкова Е.С., Мергенталер Э. Нарратив в психотерапии: рассказы пациентов о личной истории: Психологический журнал: 1998. Т.19. №5. с. 97-103.

5. Абаніна Г.В. Стратегії опанування психотравматичного досвіду в контексті наративного підходу. Правничий вісник Університету «КРОК».: К. Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». Вип. 27. 2017. с. 140-144.